

Sygn. akt V CZ 10/16

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku L. B.
przy uczestnictwie Gminy Miejskiej D.
o wpis prawa własności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 kwietnia 2016 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 4 grudnia 2015 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 kwietnia 2015 r. Referendarz Sądowy Sądu Rejonowego w D. oddalił wniosek o wpis w księdze wieczystej.

W wyniku skargi wnioskodawczynie Sąd Rejonowy w D. postanowieniem z dnia 9 października 2015 r. utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy.

Od postanowienia Sądu Rejonowego wnioskodawczynie wniosła apelację, w której zarzuciła między innymi naruszenie art. 518¹ w zw. z art. 398²² k.p.c. przez utrzymanie w mocy postanowienia referendarza, które w wyniku wniesienia skargi utraciło moc.

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 4 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w Ś. odrzucił apelację. Stwierdził, że na skutek wniesienia skargi postanowienie referendarza utraciło moc, wobec czego Sąd Rejonowy powinien rozpoznać sprawę i orzec o żądaniu wniosku jako sąd pierwszej instancji, czego nie uczynił. W tej sytuacji brak jakiegokolwiek rozstrzygnięcia o złożonym wniosku o wpis, a więc brak substratu zaskarżenia, a apelację można wnieść wyłącznie od orzeczenia istniejącego w sensie prawno-procesowym, natomiast przy braku rozstrzygnięcia stronie przysługuje przewidziany w art. 351 § 1 k.p.c. wniosek o uzupełnienie orzeczenia.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy na podstawie art. 373 w zw. z art. 370 i art. 13 § 2 oraz art. 626¹ § 1 k.p.c. odrzucił apelację jako niedopuszczalną.

W zażaleniu wnioskodawczynie zarzuciła naruszenie art. 373 w zw. z art. 370 i art. 13 § 2 k.p.c. przez bezpodstawne odrzucenie apelacji, art. 351 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez uznanie, że kończące postępowanie w sprawie postanowienie sądu pierwszej instancji zawierające błędne rozstrzygnięcie podlega uzupełnieniu, a nie rozpoznaniu w granicach apelacji oraz art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP przez pozbawienie wnioskodawczynie prawa do zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, a w konsekwencji prawa do sądu.

Wnosiła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak trafnie stwierdził Sąd Okręgowy, zgodnie z art. 518¹ § 3 w zw. z art. 398²² § 2 k.p.c. wniesienie skargi na postanowienie referendarza oddalające wniosek o wpis do księgi wieczystej, powoduje utratę mocy tego postanowienia, bowiem przepis szczególny, jakim jest art. 518¹ § 3 k.p.c., dotyczy tylko sytuacji wniesienia skargi na postanowienie referendarza o dokonaniu wpisu i jedynie w takiej sytuacji wpis do księgi wieczystej dokonany przez referendarza nie traci mocy wobec czego po wniesieniu skargi sąd wydaje postanowienie o zmianie zaskarżonego wpisu przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie utrzymujące w mocy zaskarżony wpis albo uchyla wpis i oddala wniosek. Jeżeli natomiast referendarz sądowy wydał postanowienie o oddaleniu wniosku o wpis, postanowienie to po wniesieniu skargi traci moc (art. 398²² § 2 k.p.c.), wobec czego sąd rozpoznając skargę działa od nowa i wydaje postanowienie rozpoznające merytorycznie wniosek, a więc oddala go, jak uczynił to referendarz albo dokonuje wpisu.

Postanowienie Sądu Rejonowego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia referendarza oddalającego wniosek o wpis było więc błędne, bowiem Sąd Rejonowy powinien był oddalić wniosek.

Rację ma również Sąd Okręgowy, że niezbędnym warunkiem dopuszczalności zaskarżenia orzeczenia sądowego jest to, by orzeczenie to istniało nie tylko faktycznie, ale również prawnie. Pomijając orzeczenia nie podpisane przez skład orzekający czy też nie ogłoszone, orzeczenie nie istnieje także wtedy, gdy wprawdzie istnieje sentencja spisana i podpisana oraz ogłoszona, ale nie zawierająca rozstrzygnięcia sprawy w jej podmiotowych i przedmiotowych granicach. W świetle art. 351 k.p.c. może zapaść wyrok, w którym sąd nie orzekł o całości żądania w pozytywny lub negatywny sposób i wówczas stronie przysługuje wniosek o uzupełnienie wyroku, nie zaś apelacja, która z braku substratu zaskarżenia jest niedopuszczalna (porównaj między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1971 r. I PR 75/71, OSNPG 1972/7/46).

Inaczej jednak przedstawia się sytuacja w sprawach nieprocesowych, w których sąd z urzędu obowiązany jest orzekać o całości stosunków prawnych wynikających ze złożonego wniosku a wydane orzeczenie kompleksowo stosunki te

reguluje i jest końcowym efektem rozstrzygnięcia przez sąd poszczególnych kwestii w toku postępowania. Istnieje wprawdzie rozbieżność stanowisk co do tego, czy nie zamieszczenie w sentencji postanowienia rozstrzygnięcia o zgłoszonych przez uczestników roszczeniach lub orzeczeń, które powinien sąd zamieścić z urzędu jest zaskarżalne apelacją czy też uczestnikowi przysługuje wniosek o uzupełnienie postanowienia, jednak w orzecznictwie zdecydowanie przeważa pogląd, że przysługuje wówczas apelacja, co dotyczy zarówno postanowień działowych jak i innych. Jeżeli zatem sąd np. w sprawie o zniesienie współwłasności nieruchomości w wydanym postanowieniu merytorycznym nie oddalił złożonego wniosku o stwierdzenie zasiedzenia lub nie zasądził spłaty czy żądanej należności z tytułu rozliczenia pożytków jednak nie oddalił wniosku w tym zakresie, natomiast w uzasadnieniu stwierdził, że żądania te były bezzasadne, uczestnikom przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia (porównaj między innymi uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2010 r. III CZP 9/10, OSNC 2010/10/136 i wskazane tam orzeczenia).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy utrzymał w mocy postanowienie referendarza oddalające wniosek o wpis gdyż uznał je za prawidłowe, a wniosek za bezzasadny i jako taki podlegający oddaleniu, co stwierdził w uzasadnieniu. W istocie więc orzekł o zgłoszonym wniosku, choć swojemu rozstrzygnięciu nadał wadliwą procesowo formę, naruszającą niewątpliwie art. 518¹ § 3 k.p.c. Nie można zatem podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że Sąd Rejonowy z powodu nadania swojemu rozstrzygnięciu błędnej formy, nie orzekł o żądaniu i dlatego uczestnikom służy wniosek o uzupełnienie postanowienia, a nie apelacja. Od takiego postanowienia przysługuje bowiem apelacja a Sąd drugiej instancji może co najwyżej w ramach jej zarzutów procesowych rozważyć, czy Sąd pierwszej instancji wydając takie postanowienie rozpoznał czy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 2 kwietnia 2015 r., I CZ 34/15 (nie publ.) dotyczącym także wpisu do księgi wieczystej i orzeczenia sądu po wniesieniu skargi z tym, że w sytuacji, gdy referendarz sądowy dokonał wpisu w księdze wieczystej, a Sąd Rejonowy na skutek skargi jedynie uchylił ten wpis, nie orzekł jednak o oddaleniu wniosku, choć uznał wniosek za nieuzasadniony. Od postanowienia tego wniesiona

została apelacja, którą Sąd drugiej instancji uwzględnił uchylając postanowienia Sądu Rejonowego i przekazując sprawę do ponownego rozpoznania, z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy. Stanowisko to podzielił Sąd Najwyższy stwierdzając, że w świetle art. 518¹ § 2 k.p.c. Sąd Rejonowy powinien był uchylić zaskarżony wpis i wniosek oddalić, a więc orzec merytorycznie. Samo tylko uchylenie wpisu dokonanego przez referendarza nie było rozstrzygnięciem o istocie sprawy, lecz jedynie rozstrzygnięciem, które stwarzało warunki do jego wydania. W chwili rozpoznawania apelacji nie istniało takie orzeczenie, które miałoby charakter wypowiedzi o istocie sprawy wszczętej na podstawie złożonego wniosku, w odniesieniu do której Sąd drugiej instancji miałby realizować swoje uprawnienia orzecznicze przewidziane w art. 385 i art. 386 k.p.c., trafnie zatem, zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd ten uchylił zaskarżone apelacją postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, które Sąd pierwszej instancji powinien zakończyć sformułowaniem wypowiedzi orzeczniczej o sprzeczności od orzeczenia referendarza.

Podzielając powyższe stanowisko należy stwierdzić, że od postanowienia sądu pierwszej instancji, którym sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza oddalające wniosek o dokonanie wpisu w księdze wieczyste, utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy, zamiast oddalić wniosek, zgodnie z art. 398²² § 2 w zw. z art. 518¹ § 3 k.p.c., przysługuje apelacja a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia. Trafnie zatem skarżąca zarzuciła brak podstaw do odrzucenia jej apelacji jako niedopuszczalnej, co prowadziło do uchylenia przez Sąd Najwyższy zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. O kosztach postępowania zażaleniowego orzeknie sąd w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 1 k.p.c.).

jw

kc